

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра іноземної філології та перекладу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Лексико-семантична дистрибуція зоонімних метафор в англійській
економічній термінології

(на матеріалі “The Guardian”, “The Times”, “The Daily Telegraph”)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи Ф-21в(м),
спеціальності 035 «Філологія»

освітньої програми
«Германські мови та літератури
(переклад включно),
перша – англійська»

Аліни ПАНАСЮК

Науковий керівник
канд. філол. наук, доцент

Наталія ТИМОЩУК

Гарант освітньої програми
д-р. філол. наук, професор

Наталія ІВАНИЦЬКА

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1 МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	6
1.1 Метафора як об'єкт наукового дослідження сучасного мовознавства.....	6
1.1.1 Підходи до визначення поняття «метафоричний термін».....	6
1.1.2 Принципи класифікації метафоричних термінів.....	13
1.2 Особливості перекладу метафор в економічній термінології.....	15
1.3 Методологія дослідження функціонування та перекладу метафор...	17
Висновки до розділу 1.....	20
Розділ 2 ЗООНІМНІ МЕТАФОРИЧНІ ТЕРМІНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	21
2.1 Семантичні групи зоонімної терміносистеми в економічних текстах.....	21
2.2 Метафоризація як спосіб творення зоонімних термінів.....	31
2.3 Способи перекладу зоонімних метафоричних термінів.....	39
Висновки до розділу 2.....	46
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	55

ВСТУП

Сучасне мовознавство вивчає мову як складний механізм, який відображає культурні, соціальні та когнітивні аспекти людського спілкування. Мова слугує не лише засобом передачі інформації, але й важливим елементом культурного вираження та способом формування світогляду. Пильна та всебічна увага мовознавців до термінологій різних сфер професійної діяльності зумовлена факторами їх перманентного розвитку, роллю у фаховій комунікації. Не є винятком і економічна сфера, термінологія якої стрімко розвивається й оновлюється в зв'язку зі змінами, що постійно відбуваються у економіці різних країн і світу. Принагідно зазначимо, що термінологія економічної сфери широко використовується не лише її фахівцями, але й журналістами, політиками, дипломатами, громадськими діячами.

Сучасні публіцистичні статті, присвячені проблемам економіки, відрізняються від публікацій попередньої епохи тенденцією до використання максимального арсеналу комунікативних стратегій і тактик, значним поширенням варваризмів, жаргонізмів та неологізмів, а також активним використанням найрізноманітніших засобів виразності, у тому числі метафоричних.

Метафори відіграють важливу роль у спілкуванні та розпізнаванні складних економічних понять як виразний та інтерпретаційний засіб мови. Використання метафор в деяких випадках може спрощувати, а в деяких навіть ускладнювати розуміння понять, залежно від контексту та культурних особливостей. Зокрема, зоонімні метафори, які базуються на образах тварин, в економічній термінології стали невід'ємною частиною способу висловлення економічних ідей та процесів.

Таким чином, **актуальність нашого дослідження** зумовлена вагомістю зоонімних метафор у англійській економічній термінології та необхідністю створення адекватних прийомів для їх передачі українською мовою.

Багато вчених у галузі лінгвістики, як в Україні, так і за кордоном, приділяють значну увагу дослідженню метафоричності економічних термінів. Серед провідних зарубіжних науковців, що займалися проблемою метафоричності економічних термінів, слід зазначити таких учених як Д. Лакофф, М. Блек, М. Джонсон, Р. Гіббс, Д. Макклоксі, Е. Маккормак, П. Рікер, П. Ньюмарк, А. Стефанович, Д. Девідсон та ін.

Метою дослідження є аналіз зоонімних метафор в сучасній англomовній економічній термінології на семантичному рівні, виявлення тенденцій створення та специфіки перекладу аналізованих лексичних одиниць у англomовних засобах масової інформації, визначення їх впливу на сприйняття та розуміння економічних концепцій в сучасному інформаційному бізнес-суспільстві.

Поставлена мета передбачає розв'язання цілої низки конкретних завдань, а саме:

- 1) дослідити підходи до визначення поняття «метафоричний термін»;
- 2) розглянути поняття зоонімної метафори та її роль у термінотворенні;
- 3) дослідити найбільш уживані семантичні групи зоонімних метафоричних термінів;
- 4) проаналізувати метафоризацію як спосіб творення та особливості функціонування;
- 5) з'ясувати основні способи перекладу зоометафор в економічній термінології.

Об'єктом дослідження є зоонімні метафори в англomовних економічних текстах.

Предметом дослідження є лексико-семантичні і функціональні особливості зоонімних метафор в економічному дискурсі; стратегії та способи відтворення зоонімних метафор українською мовою.

Відповідно до мети і завдань роботи, основними **методами** дослідження є описовий метод для опису семантичних і лексичних особливостей виявлених зоометафор; метод класифікації – для розподілу зоометафор за тематичними

групами; контекстуальний аналіз – для вивчення функціонування зоометафор в економічному дискурсу; метод кількісних підрахунків; метод лінгвістичного та перекладацького аналізу; метод узагальнення – для формулювання висновків та пропозицій.

Матеріалом дослідження слугували 113 зоонімних метафоричних терміни взяті з економічних статей британських видань “The Guardian”, “The Times” та “The Daily Telegraph”.

Наукова новизна отриманих результатів вбачається в тому, що здійснюється системний аналіз зоонімних метафор у формуванні економічної термінології, що дає значний внесок у розвиток лінгвістики, розкриваючи механізми створення та використання зоометафор у бізнес мовленні.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні філологічних дисциплін та на заняттях з практичного курсу англійської мови.

Апробація дослідження здійснена на трьох науково-практичних конференціях, автором опубліковано дві наукові статті та тези доповіді [23, 24, 25].

Структура кваліфікаційної роботи. Дослідження містить вступ, два розділи (з висновками до кожного розділу), загальні висновки та пропозиції, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1 Метафора як об'єкт наукового дослідження сучасного мовознавства

1.1.1 Підходи до визначення поняття «метафоричний термін»

Метафора — це «художній прийом використання слів або виразів, заснований на аналогії, порівнянні, схожості або подібності в переносному значенні» [20, с. 67]. Ще з давніх часів метафору вважали одним з багатоаспектних лінгвістичних явищ, яке досліджують мовознавці в семантичному, функціональному, лексичному та синтаксичному аспектах. Тому метафори також можна назвати «вторинними одиницями позначення», які виражають явища, реалії, суб'єкти та об'єкти, водночас надаючи їм оцінного, емоційного та експресивного характеру. Мовознавці вважають, що метафора — образні, лексичні мотиваційні одиниці з переносним значенням.

Зазначено, що сучасний підхід до аналізу метафори враховує її складність і багатогранність. У мовознавстві метафору досліджують з урахуванням семантичних, лексичних, поетико-стилістичних, філософських та етнолінгвістичних аспектів [11, с. 140].

У науковій літературі метафору розглядають як ключовий механізм для створення переносних значень слів, як засіб зміни значень мовних одиниць і розвитку мовної семантики. Вона досліджується в контексті загальних принципів номінації та як один із тропів. Метафору аналізують як когнітивний процес, інструмент для розуміння та систематизації реальності, а також як засіб створення світогляду, моделювання світу та формування мовної картини світу.

Особлива увага приділяється тому, що наукове вивчення цього питання передбачає аналіз поетичних, мовних, художніх і мовленнєвих метафор, розгляд асоціаційних концепцій, а також підходу, який акцентує на ролі людини у вивченні мови. Досліджуються відмінності між міфом і метафорою, порівняннями та метафорами, а також процеси формування експресивного, емоційного, оцінного характеру і семантичних характеристик метафори.

У галузі мовознавства метафору аналізують з кількох різних поглядів: в семасіологічному аспекті, де вона розглядається як один із ключових методів формування переносного значення, зміни семантики мовних одиниць та розвитку мовної семантики; в ономасіологічному аспекті, де вона вважається загальним принципом номінації; в поетико-стилістичному аспекті, де вона розглядається як один із різновидів тропів; а також в лінгво-філософському та етнолінгвістичному контекстах, де вона розглядається як когнітивний процес, спосіб сприйняття світу, метод моделювання реальності та створення мовної картини світу.

Згідно з багатьма науковими дослідженнями, метафора виступає не лише як лінгвістичний феномен, але й як засіб пояснення нашого сприйняття світу. Вплив метафори не обмежується лише мовою та пізнанням людини, вона також розширюється на сприйняття нашого існування. У своїй праці «Поетика» Аристотель визначив метафору як перенесення назви з одного роду на вид, або з одного виду на рід, і так далі, за аналогічним принципом [2, с. 112].

Починаючи з 1960-х років, розуміння метафори змінилося і перейшло від розгляду її як важливого, але специфічного мовного елемента до усвідомлення її фундаментальності та загального застосування. Однією з перших робіт, присвячених зв'язку метафори з інтелектуально-пізнавальною діяльністю людей, є книга американського філософа М. Блека під назвою «Моделі та метафори». В ній систематично та переконливо аргументується позиція, яка протистоїть концепції метафори як «скороченого порівняння», де метафору можна розглядати як результат прибирання виразів «пункт №1

подібний до пункту №2» або «пункт № 1 схожий на пункт №2». Блек вказує на те, що у такому визначенні метафору завжди можна дослівно перекласти на звичайну мову, і вона стає цілком замінним виразом [39, с. 154].

Пізніше, метафору почали досліджувати з точки зору стилістики, розглядаючи її у вигляді конкретного практичного прийому мовлення, особисто реалізованого мовцем або письменником. Використовуючи метафору, мовець дотримується певних правил та використовує конкретні мовні засоби, оскільки метафора функціонує саме у контексті мовлення. Мовлення є індивідуальним і залежить від мови мовців, відповідно до яких мовлення включає в себе індивідуальні комбінації та акти голосоутворення, необхідні для реалізації таких комбінацій.

Поняття метафори не обговорювалося в економічному дискурсі, доки Дональд Макклоскі не згадав про це у своїй статті під назвою «Риторика економіки». У своїй праці він намагався показати важливість поетичної природи економіки та стверджував, що метафори в економіці потребують прискіпливого вивчення, щоб зрозуміти їх роль і функцію в економічному дискурсі [44].

Відтоді все більше дослідників у галузі економіки та прикладної лінгвістики зосередилися на темі метафори в економіці. Вони в основному працювали над метафоричними темами та метафоричними виразами в економічному дискурсі, особливо зосереджуючи увагу на різних типах тексту. Такі дослідження в основному проводились у сферах економіки та фінансів. Як результат, метафори стали важливою складовою частиною економічного аналізу текстів.

Метафору можна також розглядати як ключовий метод для розуміння об'єктів реальності, формування їх назв, створення художніх образів та генерації нових значень [43, с. 66]. Метафоризація включає в себе певні закономірності, серед яких можна визначити:

– фізична властивість предмета переходить на істоту і це сприяє визначенню властивостей особистості. Наприклад, тверда, різка, м'яка людина;

– ознаки та дії людини і тварин переходять на явища природи. Наприклад, реве та стогне буря, сонце прощається із морем;

– атрибут предмета переходить в атрибут поняття. Наприклад, пусті слова, глибоке судження;

– ознаки природи переходять на людину.

Можна визначити, що процеси метафоризації протікають у двох напрямках: від людини до природи і від природи до людини, а також від неживого до живого [45, с. 23].

Англіїці, як і представники інших національностей, використовують метафоричні вислови, не задумуючись про їхнє походження та можливість того, що їхні значення може бути випадковим. Деякі з таких висловів не мають раціонального пояснення, тому важливо розуміти не лише їхнє значення, але й обирати момент для використання конкретної метафори [29, с. 121].

Основні функції метафор в англійській мові можна описати так [38, с. 23-24]:

– номінативна функція. Здатність слова набувати метафоричних значень створює ефективну альтернативу безмежному утворенню нових слів.

– інформативна функція. Головною особливістю інформації, яка передається у вигляді метафор, є цілісність та широкий огляд образу. Ця широта ґрунтується на візуальній природі образу, що надає можливість переглядати гностичну сутність конкретної лексики та конкретних слів з нової перспективи.

– текстотворча функція. Характеристикою метафори, яка стосується створення тексту, є її здатність бути вмотивованою, розкритою, тобто поясненою та розвинутою.

– жанротворча функція. Специфічні риси метафори, які приймають участь у формуванні певного жанру, можна охарактеризувати як жанротворчі елементи.

– емоційно-оцінна функція. Метафора відмінно впливає на отримувача мовлення. Інтродукція нової метафори в тексті автоматично спричиняє у адресата емоційно-оцінну реакцію.

– мнемонічна функція. Метафора сприяє кращому запам'ятовуванню інформації.

У термінотворенні метафоризація розглядається вченими як вельми продуктивний метод номінації, оскільки метафора має унікальну властивість виступати як інструмент пізнання та концептуалізації реальності, так і ефективний засіб номінації різних аспектів оточуючого світу. Термінологічна метафоризація представляє собою процес номінації, що полягає в здатності використовувати наявні засоби номінації для передачі нових концепцій у специфічних галузях знань [8, с. 140].

На думку І. Кузнєцової, «метафоричний термін – це складна структура, яка фіксує знання про позначуваний об'єкт і певний набір семантичних ознак». Метафора надає терміну яскравого образу, що дає змогу заглибитися в певне наукове поняття та окреслити його семантику. Творення термінології шляхом метафоризації зумовлене насамперед тим, що термінологія формується на основі народних узагальнень, набутих у процесі практичного пізнання світу» [14, с. 51].

Нині активно досліджують метафору як явище термінотворення в спеціалізованих дискурсах, таких як економічний, комп'ютерний, лінгвістичний, медичний і інші. Проблема перекладу метафоричних термінів у спеціалізованих текстах визначається як одна з ключових у сучасній науці про переклад. Вчені звертають увагу на переклад метафор та проводять численні дослідження в цьому напрямку. Важливим аспектом перекладу метафор є урахування їхнього смислу, що включає єдність матеріальної структури, асоціативно-образового змісту і експресивного потенціалу [54].

Різноманітність смислових і формальних особливостей відтворення англomовних метафоричних термінів анатомії обличчя в українській мові обумовлює різні методи їх перекладу, такі як транскодування, калькування, додавання, граматичні заміни та описовий переклад.

Спочатку метафору розглядали як риторичний засіб чи мовний прийом, і в наукових текстах вона мало зустрічалась. Перший крок у когнітивному вивченні метафори був зроблений Дж. Лаккофом та М. Джонсоном. Використовуючи метафору, ми можемо отримати краще розуміння абстрактних концепцій [46, с. 52].

Останнім часом все більше розглядають метафору не лише як художній прийом, але і як засіб номінації, вербалізований спосіб мислення. Дж. Лакофф, один із розробників концептуальної метафори, вважає, що метафоричність не є перевагою або недоліком мислення; це просто неминучість. Складні для розуміння поняття можуть краще осмислюватися через використання метафор.

За таким підходом метафору можна розглядати як ментальний процес, спосіб сприйняття та розуміння навколишнього світу. Метафоричні терміни тоді визначаються як ті, що виникли внаслідок метафоричного переосмислення лексичних одиниць. Це створює зв'язок між мовою та часом, де час концептуалізується метафорично через терміни, що описують простір. Такі метафори вважаються конвенціональними, тобто використовуються в повсякденному житті.

Крім звичайних метафор, автори розрізняють образні або творчі метафори, які застосовуються для опису нашого досвіду. Також вони визначають орієнтаційні, онтологічні та структурні метафори, які створюють аналогії у понятійній системі людини.

Стереотипність наукових метафор також зумовлена їхньою образністю. Ідея образу в метафорі полягає в тому, що під час метафоризації за терміном закріплюється певний візуальний образ. Згідно з висловлюванням П. Рікера, «дар створення хороших метафор пов'язаний із здатністю бачити схожість».

Більш того, яскравість метафор полягає в їх здатності «показувати» значення, яке вони виражають». Для П. Рікера дослідження здатності метафор передавати нову інформацію про реальні об'єкти є фундаментальним [53, с. 250]. Використання метафоричних засобів у тексті сприяє об'єктивності та достовірності знань, оскільки образність метафори дозволяє передавати значення певного поняття без використання додаткових слів. Метафори в різних сферах надають можливість здогадуватись про значення термінів, які можуть бути невідомі читачу.

Е. Мак Кормак висловлював думку, що в сучасній науці метафора функціонує як когнітивний механізм, сприяючи усвідомленню абстрактних понять, які визначають терміни. За його переконанням, наука сама передбачає використання метафор як засобу, що поєднує старі та нові значення слів, та через це відбувається засвоєння нових концепцій. У професійному обговоренні спеціалізовані метафоричні терміни слугують інструментами для точної комунікації між фахівцями [47].

Метафорична полісемія ґрунтується на видимій/очевидній або неясній/прихованій, але все ж добре відомій і зрозумілій схожості між двома поняттями, що належать до різних концептуальних доменів (семантичних або тематичних сфер). Гіббс стверджує, що «метафора відіграє важливу роль у розумінні окремих слів, особливо в розумінні того, скільки пов'язаних значень (так звана полісемія) може виражати одне слово» [42, с. 137].

Розуміючи значення звичайного слова, вчені можуть уявити собі новий об'єкт і, в ході подальших досліджень, створити наукове поняття про цей об'єкт. Таким чином, Л.А. Кричевська описує метафоричний термін як перенесення номінації, що ґрунтується на асоціаціях за схожістю та застосовується у спеціальній сфері [13, с. 327].

У дослідженні Дж. Лакоффа та М. Джонсона виділено три елементи: сфера-джерело (source domain) та сфера-ціль (target domain), між якими відбувається проекція, або перенесення (mapping) [46, с. 90].

Отже, метафоричні терміни формуються через перенесення значення назв об'єктів повсякденного життя, ґрунтуючись на асоціаціях з їхніми характеристиками та функціями, і використовуються для спрощення розуміння та тлумачення нових концепцій.

1.1.2 Принципи класифікації метафоричних термінів

Наразі відсутня універсальна система класифікації метафоричних термінів, оскільки це комплексне поняття, яке можна аналізувати з різних сторін, таких як морфологія, походження, метод утворення, функція та роль у перекладі в різних мовах.

Автори когнітивної теорії метафори, Дж. Лакофф та М. Джонсон, у своїй функціонально-семантичній класифікації виділяють чотири типи метафор [46, с. 5-9]:

- структурні метафори, в яких одне поняття метафорично структурується в термінах іншого;
- орієнтаційні метафори, в яких одне метафоричне поняття не структурується в термінах іншого, а замість цього організовує цілу систему понять по відношенню один до одного;
- онтологічні метафори, в яких закладено досвід поводження з матеріальними об'єктами, способи сприйняття подій, діяльності, емоцій, ідей тощо;
- місткі метафори, в яких метафорично структуровані матеріальні та абстрактні ідеї розглядаються як вмістилища для інших понять, які в них відображаються.

У різних галузях науки та техніки англійської та української мов ми можемо виявити різні групи метафоричних термінів, серед яких ключовими є:

1) антропоморфні метафори: *eyehole* – вічко для спостереження; *mailer* – програма роботи з електронною поштою; *anvil face* – лицьовий бік ковадла; *pipe finger* – трубний палець; *jaw* – щелепа трубного ключа;

2) зоонімні: *alligator clip* – затискач типу «крокодил» (електротехнічний термін); *butterfly diagram* – метеликоподібна діаграма; *batwing sleeve* – рукав «крило кажана»; *worm* – черв'як, шнек, черв'ячний гвинт;

3) побутові метафори, які утворенні на основі назв предметів, що зустрічаються в повсякденному житті: *window* – вікно (комп'ютерний термін); *knot* – вузол (медичний термін); *bottleneck* – пляшкове горлечко (пристрій, програма або інший ресурс, які обмежують підвищення продуктивності системи); *annual rings* – річні кільця (ботанічний термін) [46, с. 67].

Розрізняючи метафоричні терміни, дослідник Г. М. Дядюра виділяє [6, с. 15]:

1) номінативні – слова, які отримали своє значення через образне тлумачення загальноприйнятих виразів (*skin* – окалина, *bubble sort* – бульбашкове сортування);

2) когнітивні – метафори, що розглядають явище відповідно до його внутрішньої сутності чи подібності процесів (*planetary model of atom* – планетарна модель атома);

3) образні – метафори, що базуються на простих аналогіях, де наукові поняття порівнюються зі звичайними речами (*daisy wheel* – ромашка (принтера), *filter candle* – свічка (фільтр, що має форму свічки з пористого скла задля стерилізації розчинів ультрафільтрацією);

4) концептуальні – метафори, що включають терміни, створені переосмисленням слів інших галузей; явище, що формується не в мовленні, а в мисленні (*virtual memory* – віртуальна пам'ять, *digital dividends* – блага і користь від комп'ютеризації);

5) безаналогійні – образні одиниці.

До номінативних метафор відносять терміни, які виникли через образне переосмислення слів з повсякденного вжитку. Такі метафори ґрунтуються на безумовних (забезпечується належна вмотивованість термінів) та умовних аналогіях.

Концептуальні метафори включають терміни, що є результатом переосмислення термінів з інших галузей знань. Це явище формується не в мові, а в мисленні, завдяки здатності проводити аналогії між різноманітними сутностями природи, що дозволяє осмислювати одну ментальну сутність у термінах іншої.

Когнітивні метафори описують явище не за зовнішніми ознаками, а з точки зору внутрішньої сутності та подібності процесів. Це особливий метод мислення, що дозволяє здобувати нові знання. У подальшому когнітивні метафори можуть перетворюватися в номінативні, якщо гіпотеза дослідника підтвердиться, і використана метафора стане терміном, або в образні, якщо аналогія, на якій ґрунтується метафора, залишається поверхневою.

Певні лексичні одиниці – назви тварин – концентруються навколо сфер, пов'язаних з фінансами, з поглинанням інших компаній. Наприклад, слово *shark* позначає людину, яка прагне захопити підприємство, часто за допомогою неетичних та нелегальних методів. Іншим прикладом є складне слово *killer-bees*, яке отримує нове значення спеціалісти, які допомагають компанії захиститися від спроби небажаного захвату компанії.

Отже, лінгвісти вдаються до різних принципів у класифікації метафоричних термінів. Однак будь-яка така класифікація включає в себе розгляд цього поняття з різних точок зору та докладний аналіз його в оригінальній мові та при перекладі.

1.2. Особливості перекладу метафор в економічній термінології

У теорії перекладу давно існує принцип «збереження метафори», що визначає, що метафоричний образ повинен якнайкраще зберігатися при

перекладі з іншої мови. Невиконання цього принципу може призвести до зміни значення виразу та зниження його естетичного та прагматичного ефекту. Як зазначає П. Рікер, опущення метафор у перекладі є «серйозним та досить поширеним засобом спотворення авторської концепції» [51, с. 260].

В. І. Карабан визначає три основні методи вираження метафоричних термінів: за допомогою слова, яке має аналогічний або дуже схожий образ; за допомогою слова, яке має інший образ; використовуючи неметафоричне слово, яке передає лише конкретний зміст англійського метафоричного слова, а не його образність [9, с. 197].

Питання перекладу метафоричних термінів залишається актуальним. Багато дослідників розглядають його через призму основних типів перекладу метафор або окремих термінів. Проте переклад метафоричних термінів вимагає специфічних перетворень, які допомагають зберегти чи змінити емоційно-естетичну інформацію. Проблема полягає в тому, що через культурні відмінності терміни з метафорами виявляються різними в мовах та представляють собою виклик для перекладача, оскільки може бракувати стандартних лексичних еквівалентів, утворюючи своєрідне відхилення від звичайної мовної сполучуваності [33, с. 64].

При перекладі метафор групи структурно-еквівалентних відповідностей можуть зазнавати трансформацій для збереження семантичної структури метафори, за умови, що це не заважає збереженню образності в перекладі. У багатьох випадках переклад метафоричних термінів вимагає змін, як в словесному, так і в граматичному плані вихідного тексту, якщо це обумовлено різницею в комбінаториці між мовами оригіналу і перекладу. Аналізуючи варіації перекладу метафор і термінів, можна виокремити основні засоби передачі таких утворень, як метафоричні терміни.

У перекладі економічних текстів використання образності часто ускладнює завдання, що призводить до застосування описового перекладу. Наприклад, «*cold turkey strategy*» перекладають як «*політика рішучих змін*»,

«small menu cost» – як «метод малих затрат», а «lemon laws» – як «закони про непотріб».

Для збереження аналогічної конотації в обох мовах можливий буквальний переклад: «white-shoe firm» – «фірма білого черевика».

Самим результативним і часто використовуваним є переклад за допомогою модуляції: «Bailout bond» – «Облігація спасіння», «Windfall profit» – «Неочікуваний прибуток».

При перекладі метафор рекомендується надавати пояснення через транскрибування. Наприклад, «free-rider problem» можна пояснити як ситуацію, коли хтось прагне досягти певного результату, не вносячи відповідних зусиль; "bank failure" – як банкрутство банку; "brain drain" – як міграцію висококваліфікованих працівників з країни у зв'язку з невдоволеністю соціально-економічними чи іншими умовами життя. Калькулювання використовують у словниках і глосаріях для передачі нових чи мало відомих образних термінів: «golden parachute» – «золотий парашут», «poison pill» – «отруйна таблетка».

Коли значення терміну значно відрізняється від оригіналу, калькування у перекладі стає неможливим. Наприклад, термін "bucket shop" що означає нелегальний бізнес, вимагає транскрибування (*бакет шоп*) або описового перекладу. Для точного відтворення українською мовою важливо розібратися в етимології та структурі метафоричних термінів у галузі економіки.

1.3 Методологія дослідження функціонування та перекладу метафор

Один із часто використовуваних способів вторинної номінації в термінології – це метафора, що є універсальним інструментом мислення. Цей метод передбачає використання слів для номінації інших об'єктів на основі порівняння та асоціацій з їхніми подібностями. В сучасних теоріях

проникнення метафори розглядається не як відхилення від норми, а як закономірне та природне явище.

Оскільки метафора має складну та суперечливу природу, її дослідження відзначається багатоаспектністю та багаторівневістю аналізу. Ці дослідження проводяться в різних напрямках, таких як лінгвістичний (Арутюнова Н.Д., Бессарабова Н.Д., Русанівський В. М. та ін.), логічний (Тараненко О. О., Уфимцева А. А. та ін.), гносеологічний (Виготський Л. С., Комлев М. Г. та ін.) і напрям, що ґрунтується на методі компонентного аналізу, тобто розкладанні одиниць на певні ознаки – семасіологічний (Арутюнова Н. Д., Гак В. Г., Говердовський В. І., Стернін І. А. та ін.). Семасіологічний підхід аналізує семантичні процеси, які формують метафоричні значення, вивчає співвідношення сем у вихідних та похідних значеннях, а також особливості конотативних елементів. Цей підхід вважається ключовим у сучасному мовознавстві.

Щодо використання та функціонування метафор у публіцистичному стилі, вони гнучко відображають когнітивні процеси в суспільстві та літературі. В цьому стилі метафори активно використовуються як засіб створення експресії, разом із засобами, такими як образна номінація та фразеологічні одиниці. Це стає важливою умовою для вираження конкретного мовного стилю та його особливостей.

Проаналізувавши англomовну пресу, таку як New York Times, Washington Post, Newsweek, Daily Telegraph, можна зазначити, що кількість метафор у текстах різної тематики майже однакова. Метафори найчастіше використовуються в статтях, присвячених спорту, бізнесу, повсякденному життю та розвагам. В основному вони вживаються в матеріалах з культурною тематикою, тоді як у текстах про політичні та економічні події метафори менш поширені.

Дослідження метафор можна поділити на два основних напрямки: традиційний та когнітивний. У традиційному підході існують два основних підходи: семантичний та семантико-стилістичний. Семантичний підхід

досліджує семантичну структуру метафори та семантичні поля, до яких ця метафора відноситься у вторинному значенні. Семантико-стилістичний підхід розглядає метафору як засіб виразності в мовленні. За когнітивним підходом, метафора є передусім ментальним явищем, яке відіграє ключову роль у концептуалізації дійсності, узагальненні людського досвіду та сприйнятті світу. Однак, навіть за когнітивним підходом, метафору неможливо відокремити від мови, оскільки вона виражається через мовні засоби. Важливо зауважити, що результати досліджень в обох підходах тісно взаємопов'язані. Фундаментальні публікації, виконані у традиційному напрямі, попередили когнітивні дослідження, проте експерти з когнітивної лінгвістики враховують досягнення традиційної школи аналізу в своїх дослідженнях [21, с. 55].

Отже, існують загальновизнані методи вивчення метафори, серед яких мають місце:

— метод суцільної вибірки – цей метод передбачає відбір термінів з термінологічного масиву спеціалізованих текстів і суміжних дисциплін для створення фактичного матеріалу дослідження. В науковій практиці використовується паралельно з аналізом дефініцій для уточнення визначення терміну. Дефініції виступають основним засобом фіксації понятійного змісту терміну та містять перелік ознак, необхідних і достатніх для уточнення поняття.

— описовий метод – охоплює набір процедур класифікації та інтерпретації вивчених мовних явищ і використовується для визначення термінологічних одиниць у певній сфері діяльності. Вона включає в себе опис їхніх особливих ознак та класифікацію цих одиниць згідно з їхніми функціями.

— компонентний аналіз полягає у розбитті мовної одиниці на компоненти, з яких вона складається, та вираженні значення у вигляді наборів елементарного змісту (сем).

Наше дослідження ґрунтується на методології Пітера Ньюмарка [51, с. 109]. Вибрані приклади аналізуються на лексичному, семантичному та

прагматичному рівнях і порівнюються з їх перекладеними версіями цільовою мовою. Науковець виокремлює такі прийоми перекладу:

- 1) збереження метафоричного образу в мові перекладу;
- 2) заміна метафоричного образу мови оригіналу традиційним образом мови перекладу;
- 3) відтворення метафори шляхом застосування в перекладі образного порівняння зі збереженням метафоричного образу та можливою зміною вираження;
- 4) відтворення значення метафори шляхом опису.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнюючи різноманітні підходи до трактування поняття «метафора», його визначено як вживання слова в переносному значенні на основі подібності в якомусь відношенні двох предметів чи явищ. Метафоричний термін визначаємо за Л.А. Кричевською як «перенесення номінації, що ґрунтується на асоціації за схожістю та виживається у спеціальній сфері» [13]. Головною рисою метафоричного терміну є його образність. Метафора в такому терміні допомагає краще зрозуміти нове поняття, адже зазвичай містить аналогію з добре відомими поняттями.

2. Зоонімом називають лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості будь-якої або родової назви тварини. Зоонімна метафора – тип вторинної номінації, який ґрунтується на перенесенні рис представників тваринного світу.

3. Лінгвісти по-різному класифікують метафори. В основі розглянутих нами класифікацій лежать модель творення, наявність чітких аналогій, джерело творення, збереження образності у мові перекладу та їх морфологічні характеристики. Основними сферами запозичення термінів є життя та побут людини, частини людського тіла, флора та фауна.

РОЗДІЛ 2

ЗООНІМНІ МЕТАФОРИЧНІ ТЕРМІНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

2.1 Семантичні групи зоономіної терміносистеми в економічних текстах

Проаналізувавши лексичний склад економічних термінів, доцільно виділити вісім ЛСГ у межах лексико-семантичної групи (ЛСГ) «тваринний світ»: 1) дикі ссавці; 2) свійські тварини; 3) вимерлі тварини та антропоморфні істоти; 4) птахи; 5) земноводні та риби; 6) комахи; 7) частини тіла та поведінка тварин; 8) ставлення до тварин та середовище їхнього існування [27, с. 175].

1. Найпоширенішими назвами диких ссавців є такі: *bear* (ведмідь), *wolf* (вовк), *fox* (лисиця): *bear market*, *wildcat banking*, *rat trading*, *deer market*, а також сюди входять назви екзотичних тварин, наприклад, *tiger* (тигр), *elephant* (слон), *chimpanzee* (шимпанзе), *monkey* (мавпа): *tiger economy*, *alligator property*, *African lion*, *blindfolded monkey (chimpanzee)*, *eager beaver*, *elephants*, *kangaroo*, *panda*, *gorilla*, *chameleon option* та ін.

Порівняння людини з котом означає люблячу, але водночас потайливу та брехливу людину. Так само в англійській фінансово-економічній термінології, особливо в біржовій термінології, терміни з основою *cat* часто мають негативну конотацію. Від самого початку *wildcat* у переносному значенні означало «європейську дику кішку», тобто люту і нестриману людину. Як наслідок, більшість термінів з елементом *wildcat* у біржовому лексиконі використовуються для позначення сумнівних цінних паперів, схем або діяльності. Наприклад:

“George Selgin of the Cato Institute, a libertarian think-tank, has likened the use of wildcat banking by critics of private-money issuance to the use of Germany’s

interwar hyperinflation by critics of central-bank money issuance” [56] / Джордж Селгін з Інституту Катона, лібертаріанського аналітичного центру, порівняв використання спекулятивних банків критиками емісії приватних грошей із використанням міжвоєнної гіперінфляції в Німеччині критиками емісії грошей центральним банком.

“Between 2007 and 2015, Export-Import Bank provided 48 wildcat insurance schemes policies to Connell Company to work with mining companies in seven African countries” [57] / У період з 2007 по 2015 рік Export-Import Bank надав 48 протизаконних страхових полісів Connell Company для роботи з гірничодобувними компаніями в семи африканських країнах.

Вираз “bell the cat” в перекладі з англійської означає взяти на себе ініціативу в небезпечному завданні, тим самим наражати себе на небезпеку (підставити себе під удар). Наприклад,

“In 2018 Richie Merzian, who is both the head of the Australia Institute’s climate and energy program and a former Australian diplomat, was the first to bell the cat on the Morrison government’s plan to rely on accounting tricks rather than make actual emission reductions” [56] / У 2018 році Річі Мерзіан, який одночасно є керівником кліматичної та енергетичної програми Інституту Австралії та колишнім австралійським дипломатом, був першим, хто наголосив на плані уряду Моррісона покладатися на бухгалтерські хитрощі, а не на фактичне скорочення викидів.

Науковці вважають, що цей вислів був запозичений в економічну літературу з байки про мишей. Миші вважали за необхідне повісити коту на шию дзвіночок, щоб попередити інших мишей про наближення небезпеки, але ніхто не наважувався це зробити.

Суб’єкти економічної діяльності, що діють на ринку наосліп, можуть метафорично представлятися за допомогою образу мавпи. Наприклад, речення *“Professor Burton Malkeil from Princeton University claimed that “A blindfolded monkey throwing darts at a newspaper’s financial pages could select a portfolio that would do just as well as one carefully selected by experts.” [56], в українському*

перекладі звучатиме як *Професор Бертон Малкіл з Принстонського університету стверджував, що «мавпа, що кидає із зав'язаними очима дротики в фінансові розділи газети, вибере акції краще, ніж кваліфікований інвестор»*.

Аналіз зоологічних історій, що виникли у XVIII ст. показав, що, згідно з людським сприйняттям, бики є активними та агресивними тваринами, а ведмеді — повільними та пасивними. Тому ці тварини по-різному нападають на своїх суперників: бики піднімають роги догори, а ведмеді падають донизу. Відповідне семантичне відображення терміни мають і в економічній терміносистемі: *“bear market”* – поширений термін для позначення падіння ринку, а *“bull market”* – його протилежність, означає зростання ринку.

Перенесення цих характеристик тварин на стиль поведінки гравців фондового ринку і самого ринку набув нового значення: *“a bull market”* – це ринок, що характеризується зростанням цін: *“He raised interest rates to historically high levels, ending the bull market and helping to cause a brief recession in the early 1980s”* [56], *“a bear market”* – ринок, що характеризується падінням цін: *“The most recent bear market, just as the coronavirus began spreading globally, was the shortest on record”*[56].

Це збагатило метафоричний простір похідними термінами такими як: *bullish, bull buying, bull (bear) campaign, bull (bear) clique, bull (bear) engagement, covered bear, protected bear, stale bear, bearish, bear bond, bear closing, bear covering, bearish demonstration* тощо:

“We're far from the optimistic flurry that normally calls an end to a bullish trend,” says Johnson” [58] / *«Ми далекі від оптимістичного хвилювання, яке зазвичай означає кінець бичачого тренду», — каже Джонсон»*

Термін *“bullish trend”* в даному реченні набуло значення, що означає тенденцію до зростання цін на акції або загальне зростання широких ринкових індексів, що характеризується високою довірою інвесторів.

“*Bearish Sentiment on Stocks Is Best Thing Rally Has Going for It*” [57] / «Ведмежі настрої щодо акцій – це найкраще, що може досягти передвиборча гонка».

Таким чином, характер біржової діяльності та її учасників уподібнюється біологічним та поведінковим особливостям обох тварин, і на цьому будується метафора, що втратила свою образність і перейшла в розряд терміна в обох мовах.

2. Статті на економічну тематику також містять назви домашніх тварин, наприклад, *lamb* (вівця), *cow* (корова), *cat* (кішка), *dog* (собака) та ін.: *dog's life*, *dog eat dog*, *dog and pony show*, *dogs of the Dow*, *yellow dog contract*, *eat your own dog food*, *bulldog bond*, *cash cow*, *dead cat bounce*, *horse trading*, *sheep*, *a pig head* тощо.

Труднощі, які відчувають люди можуть метафорично представлятися як *dog's life* – *собаче життя*. Образ сторожового пса був переосмислений метафорично як такий, що стосується діяльності, пов'язаної з управлінням, аудитом та моніторингом з боку різних організацій.

“*The bank found a rash of suspected money laundering cases in 2018, which it flagged up to the financial watchdog*” [56] / У 2018 році банк виявив низку підозрюваних у відмиванні грошей, про що повідомив фінансову службу.

Найбільш типовим є образність в економічному дискурсу з використанням слова *dog*: *lucky dog* (щасливчик), *lazy dog* (ледар), *dirty dog* (погана людина, брудний покидьок), *top dog* (панівна сторона), *under dog* (підкорена або переможена сторона), *water dog* (бувалий моряк).

Активно функціонують в українській мові такі метафори: *fat cat* – *багатий* (фірма або особа, що отримує надвисокі прибутку); *bulldog* – *бульдог* (різновид облігації з фіксованою відсотковою ставкою). Наприклад, “*The report criticized boardroom fat cats who award themselves huge pay increases*” [58] / У доповіді критикувалися багатії із залів засідань, які присуджують собі величезні підвищення зарплати; “*A bulldog bong offers overseas investors outdoor the United Kingdom an opportunity to transact in British Pound-*

denominated securities, growing a nearby marketplace on an global stage” [58] / Бульдог Бонг пропонує іноземним інвесторам поза межами Сполученого Королівства можливість здійснювати операції з цінними паперами, деномінованими в британських фунтах стерлінгів, розвиваючи сусідній ринок на глобальній арені.

В обох мовах широкого поширення набув образ корови:

“The boom in India’s knowledge industries may have created the illusion that India can thrive even if it does not tackle such political sacred cows as its labour laws, its infrastructure and its rules that hamper the development of small industry” [56] / Бум у високотехнологічних галузях індійської промисловості міг створити ілюзію того, що Індія почне процвітати, навіть не вносячи змін до таких недоторканих сфер, як трудове законодавство, інфраструктура та закони, які заважають розвитку дрібного бізнесу.

Слід підкреслити, що образ корови або дійної корови в англійській мові – не товар, що приносить максимальний прибуток, а компанія, за рахунок якої можна поповнити бюджет, наприклад, дійними коровами стають ряд банків, цілі галузі індустрії.

“That is how they see the world. That is why Putin personally controls the energy trade. It is his sacred cash cow” [57] / «Так вони бачать світ. Тому Путін особисто контролює енерготоргівлю. Це його недоторканна дійна корова».

Багато назв тварин стали термінами, набуваючи нових конотацій і нашаровуючись на нові значення. Наприклад, *cats and dogs* (кішки і собаки) – означають підозрілі цінні папери, які не можна використовувати як заставу за кредит, *lamb* (вівця) – спекулянт і тд.

Більшість зоонімних метафоричних термінів часто характеризують стиль поведінки людини, її професійну (політичну та ділову) діяльність, позитивні та негативні риси: *tiger* (небезпечний противник, сильний гравець), *a lone wolf* (одинак), *bull* (спекулянт, що грає на підвищення), *stag* (біржовий спекулянт цінними паперами), *weasel* (підлабузник, проноза, слизький тип),

stalking horse (підставна особа), *poodle* (прихвостень, людина, яка хоче належати до будь-якої владної структури) тощо. Наприклад,

“Specifically, more than 19% of subjects can be broadly classified as lone wolves, as they chose private information in more than three quarters of their decisions...” [56] / Зокрема, понад 19% суб’єктів можна загалом класифікувати як вовків-одинаків, оскільки вони обрали приватну інформацію у більш ніж трьох чвертях своїх рішень...

“Cautious optimism was the phrase of the week, a contrast to early last year when Europe was dubbed the axis of weasel and there was widespread concern that the global economy was on the skids” [57] / Обережний оптимізм був фразою тижня, на відміну від початку минулого року, коли Європу охрестили віссю підлабузництва, і було широко поширене занепокоєння, що світова економіка занепала.

“With John Stuart Mill as his stalking horse, he sets out to demolish the central foundation of modern liberalism: the idea that people generally know and pursue their own best interests” [57] / З Джоном Стюартом Міллем в якості підставної особи він збирається знищити центральну основу сучасного лібералізму: ідею, яку люди знають лише в загальному і переслідують свої власні інтереси.

3. Консервативні люди та організації, які належать до лексико-семантичної групи «вимерлі тварини» в англійській мові, як правило, представлені використовуючи образ динозавра: *““Change is coming”: Al Gore says economics will break fossil fuel dinosaurs”* [57] / «Зміни наближаються»: Ел Гор каже, що економіка знищить динозаврів, які працюють на викопному паливі.

У англійській мові великі, немобільні підприємства знаходять вираження за допомогою образу мамонта: *“As a result, the government has sought to foster the rise of mammoth urban clusters, anchored around giant hubs and containing dozens of smaller – but by no means small – nearby cities”* [56] / Як наслідок, уряд намагався сприяти зростанню гігантських міських

кластерів, які закріплені навколо гігантських центрів і містять десятки менших – але в жодному разі не маленьких – міст поблизу.

4. Наступна лексико-семантична група зоологічних термінів-метафор це назви домашніх і диких птахів. Найпоширеніші із них такі, як *turkey, duck, dove, black swan, stool pigeon, loonie, kiwi, American Eagle, condor, vulture capitalist, vulture fund* тощо. Вперше термін “*lame duck*” з’явився на Лондонському фондовому ринку в 18 столітті і з тих пір використовується для позначення неефективних трейдерів і компаній, що перебувають у скрутному фінансовому становищі: ““*The ostriches, lame ducks and Icaruses in the government must be caged for it to take flight like a flamingo and transform the dead economy into a competitive Asian Tiger*”, a senior economist in the country told a forum in Colombo, this week” [58].

В даному прикладі використано 4 зоонімних метафоричних терміни. 2 з яких вжиті в образі невдач (*ostriches, lame ducks*) і від них проводяться паралелі до образу чотирьох азіатських країн, що демонструють швидкі темпи економічного розвитку: Гонконгу, Сінгапуру, Південній Кореї та Тайваню (*Asian tiger*). Зоонім *flamingo* слугує як образ спасіння та надія на відновлення економіки.

Проаналізуємо наступний приклад:

“*During the pandemic, pharmaceutical companies which in the past collapsed, turned from a lame duck into a predator*” [58] / Під час пандемії фармацевтичні компанії, які в минулому розвалилися, перетворилися з кульгавої качки на хижака.

У даному прикладі спостерігаємо актуалізацію відносин хижак – здобич, де потенційна компанія-невдаха – здобич перетворюється на хижака. Проте все ж деякі компанії постають у вигляді хижих птахів, які жадають бою: “*Hawks see U.S.-China great power competition as requiring a more aggressive posture, while doves worry about the downsides of an adversarial relationship*” [57] / Яструби вважають, що конкуренція великих держав США і Китаю

вимагає більш агресивної позиції, тоді як голуби турбуються про недоліки ворожих відносин.

Дебати щодо зовнішньої політики США щодо Китаю в даному прикладі зводяться до звичайної метафори «яструб проти голуба».

5. Існує лише кілька лексичних та складних слів на позначення земноводних та риб метафорою в економічних текстах. Це найменш структурований та маловживаний сектор зоонімної метафори в англійській мові: *turtle, barracuda, red herring, snake in the tunnel, lobster trap*.

Наприклад, *“And let’s not forget that mention his behaviour during an attempted takeover of Harley Davidson prompted a judge to describe him as “a snake in sheep’s clothing” [57].* – *І давайте не забувати, що згадка про його поведінку під час спроби захоплення Harley Davidson спонукала суддю описати його як «змію в овечій шкурі».*

Слід зазначити, що образ змії в даному прикладі має негативну конотацію і її прототипом також є метафора *“a wolf in sheep’s clothing”*. Цей вислів був використаний у Біблії, а також грецьким оповідачем Езопом в історії про вовка, який одягнув шкуру вівці, щоб обдурити інших овець і з’їсти їх. Тепер ми використовуємо це про когось, хто виглядає нешкідливим — як вівця, але планує завдати нам шкоди, як вовк/змія. Це значення широко вживається як і в економіці у вище наведеному прикладі, так і в повсякденному житті.

Для англійської терміносистеми економіки найбільш типовим образом постає *shark* (акула). Наприклад, *land shark* (наземна акула) – *спекулянт землею*, *shark repellent* (відлякувач акул) – *захист компанії від недружнього поглинання*. Наприклад,

“No Parsi would want the mystic eye of the vulture to be replaced by the rapacious one of the land shark” [57].

В даному прикладі термін *“land shark”* вжито у значенні спекулянта землею, що має негативний характер у вжитку економічних термінів.

6. Зоологічні метафоричні терміни в образі комах включають: *cockroach theory*, *killer bees*, *gold bug* та ін. Наприклад,

“The BBC also quoted Mr. Greenwood as saying: “I subscribe to the cockroach theory: if you see one scuttling across the floor, there are probably others” [57] / BBC також процитувала слова пана Грінвуда: «Я підтримую теорію тарганів: якщо ви бачите одного, що повзе по підлозі, то, ймовірно, десть є й інші».

У даному прикладі вжита ринкова теорія про погані новини, що приходять одна за одною. Оскільки неприємні всім таргани живуть групами, що приносить багато неприємностей, звідси й походить така назва.

7. Підгрупа «частини тіла та поведінка тварин» містить концептуальну метафору «бути під крилом». Образ пташиного крила має багато конотацій, серед яких захищеність, комфорт і безпека. В економічних статтях часто одна компанія опиняється під крилом іншої:

“Mitsubishi Motors hopes that Daimler will let it set up a holding firm ... under its wing” [56] / Mitsubishi Motors сподівається, що Daimler дозволить їй створити холдингову фірму ... під своїм крилом.

“The trade deal ruffled some feathers in the company” [56]. – Торгова угода сколихнула компанію.

В останньому прикладі маємо зооморфізм, який позначає частину тіла тварин *feathers* (пір'я). Це популярний спосіб опису того що відбувається, щоб читач отримав більш повне розуміння.

Також компанія або корпоративні продукти можуть *bite* (кусати), *bark* (гавкати) тощо. Наприклад, *“Let the Indian authorities bark about the growing trade deficit with China” [57] / Нехай індійська влада гавкає про зростаючий дефіцит торгівлі з Китаєм.*

Дієслово *“bark”* в даному прикладі відтворює дії Індії як собаки, та наголошує про стурбованість дефіциту у торгівлі з Китаєм.

8. Підгрупа «ставлення до тварин та середовище їхнього існування» має такі терміни, як “*milking*” (доїння), “*hunting*” (полювання), наприклад, “*bargain hunting*” — прагнення скупити акції за виключно низьким курсом.

Наприклад, “*Bargain-hunting shoppers packed into stores around the UK today as retailers responded to poor pre-Christmas trading by slashing prices for their annual sales*” [57] / Сьогодні по всій Великобританії покупці, які шукають вигідні пропозиції заповнили усі магазини, оскільки в зв'язку з поганою передріздвяною торгівлею, роздрібні торговці знизили ціни на своїх річних розпродажах.

Результати дослідження можна представити у діаграмі (Рис. 2.1):

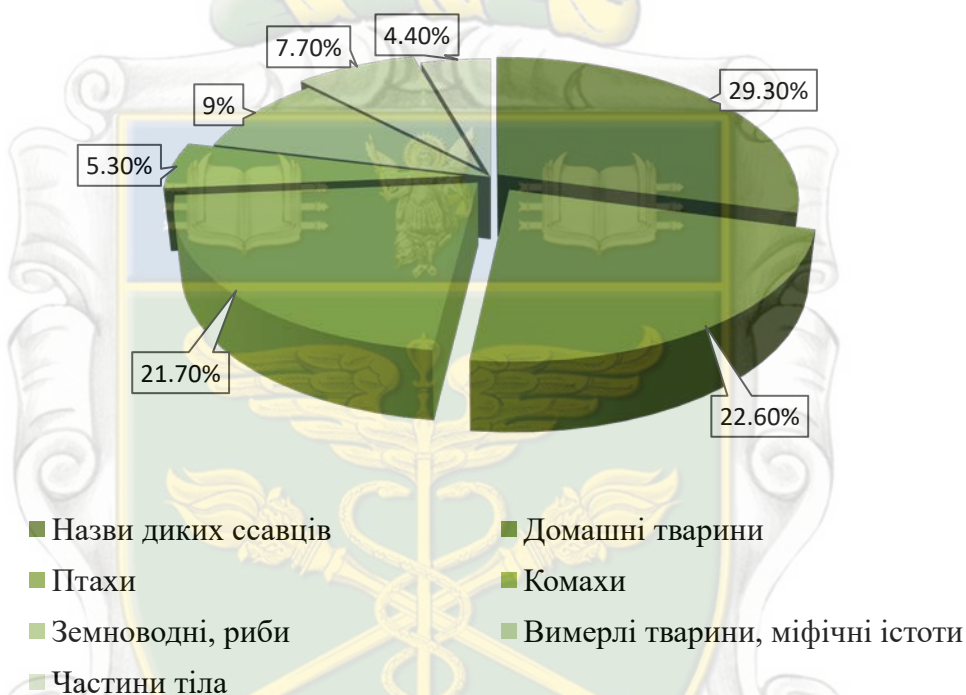

Рисунок. 2.1 – Кількісні показники лексико-семантичних груп зоонімних термінів-метафор в економічному дискурсі

Найбільшу частку 29,3% становлять зоометафори, пов'язані з назвами диких ссавців (*bulls, bears, sharks*). Це пояснюється тим, що вони яскраво відображають конкурентні відносини на ринку. Досить поширеними є терміни-зооніми стосовно домашніх тварин 22,6%, які, як правило, уособлюють пасивних гравців ринку. Значну частку 21,7% займають

метафори, пов'язані з назвами домашніх і диких птахів. Назви риб та земноводних не є дуже поширеними в економічній термінології – 9%, порівняно з іншими тваринами. Менш поширеними є образи комах 5,3%. Поодинокі випадки метафор з частинами тіла тварин трапляються лише 4,4%, але в цілому вони не є типовими для економічної термінології.

2.2 Метафоризація як спосіб творення зоонімних термінів

Метафоризація є способом створення нових термінів, який полягає в використанні метафор для передачі або надання іншого значення поняттям або об'єктам. Зоонімні терміни використовують назви тварин або їхні характеристики для опису інших об'єктів або явищ. Метафоризація в цьому контексті використовує зооніми для трансформації або уточнення значення понять чи ідей [48].

Досліджуючи метафоризацію в економічній термінології, ми виділили шість основних семантичних груп слів, на основі яких утворились економічні метафоричні терміни.

Метафоризація як спосіб творення зоонімних термінів в англійській економіці може виявлятися у використанні термінів і фраз, які походять від назв тварин або їхніх характеристик для опису різних аспектів економічної діяльності. Такий спосіб використання метафор допомагає надати економічним термінам більш виразний і наочний характер. Ось декілька прикладів зоонімних термінів, які виникли завдяки метафоризації:

1. “*Бичачий ринок*” (*bull market*) – це фраза, що вказує на період підвищення цін на фінансових ринках. Вона використовує зоонім "бик" для передачі ідеї підвищення, сили та активності на ринку.

2. “*Ведмежий ринок*” (*bear market*) – навпаки, ця фраза описує період падіння цін на ринках. Вона використовує зоонім "ведмідь" для передачі ідеї пасивності та спаду.

3. “*Курча́ча інвести́ція*” (*chicken investment*) – ця метафора вказує на обережні або консервативні інвестиції, які подібні до відносини до господарюючої пташки, яка не ризикує.

4. “*Ведме́жа фінансова структура*” (*bear financial structure*) – ця метафора використовується для опису фінансової системи, яка характеризується низьким рівнем інвестицій та активності, аналогічно ведмедю, який взимку сплять та пасуться в малій кількості.

5. “*Золото́ферма*” (*Gold Farm*) – ця метафора використовується для опису компаній або організацій, які займаються вирощуванням валюти в онлайн-іграх або в областях, де цифрові ресурси мають реальну цінність, не зважаючи на те що вони віртуальні.

6. “*Свинські роки*” (*Pig Years*) – цей термін використовує метафору свині для позначення періоду економічного зростання та процвітання, коли все йде на користь, аналогічно свиням, які оточуються комфортом та їжею.

Метафоричні терміни допомагають спрощувати та узагальнювати складні економічні концепції та робити їх більш доступними для розуміння широкої аудиторії [18].

За даними дослідження, домен «тварини» є одним із найпотужніших джерел термінотворення в англійській економічній термінології, на який припадає 52,3% від загального обсягу метафоричної економічної концептосфери. Зооморфність економічної термінології особливо яскраво проявляється, наприклад, при описі поведінки учасників економічних та фінансових процесів:

— *dolphins* – «дельфіни», даний термін “*dolphins*” використовується в англійській економіці для опису клієнтів, які регулярно здійснюють платежі за невелику плату. Ця метафора вказує на те, що такі клієнти схожі на дельфінів, які регулярно повертаються на певні місця, як у випадку регулярних платежів. Даний термін може бути використаний, наприклад, для опису підписників платних онлайн-сервісів, які регулярно сплачують підписку за послуги або товари.

Термін “*whales*” в англійській економіці використовується в двох схожих, але різних контекстах:

1. “*Whales*” як «*кити*» – ці клієнти регулярно здійснюють великі платежі і генерують основну частину прибутку компанії. Це можуть бути великі корпоративні клієнти або інші особи, які споживають великі обсяги продукції або послуг. Назва «*кити*» вказує на те, що ці клієнти є великими та важливими для компанії, як кити є великими морськими ссавцями.

2. “*Whales*” як інституціональні інвестори – в цьому контексті, “*whales*” вказують на великих інвесторів, які мають значний вплив на фінансові ринки через величезні транзакції. Вони діють повільно, але мають потенціал змінити хід ринку завдяки своїм великим фінансовим ресурсам та угодам. Тут термін «*кити*» також вказує на величезних та впливових гравців на ринку.

Обидва варіанти використання терміну “*whales*” допомагають уявити масштаби та важливість цих клієнтів або інвесторів у конкретному контексті економіки.

Термін “*minnows*” в англійській економіці використовується для опису клієнтів або користувачів, які здійснюють платежі дуже рідко і на дуже малі суми. Ця метафора вказує на те, що такі клієнти або користувачі є дрібними і не становлять значної частки доходу для компанії або системи. Термін “*minnows*” асоціюється з маленькими рибками (пескарі або креветки) в порівнянні з більшими та значущими «*китами*» або «*дельфінами*», які здійснюють більші та регулярні платежі.

Термін “*bears*” в англійській економіці використовується для опису трейдерів на фондовій біржі, які грають на пониженні цін на фінансові активи. Вони спекулюють на тому, що ціни на активи знизяться, і намагаються заробити на цьому спаді. Термін «ведмеді» використовується тут в метафоричному сенсі, оскільки ведмідь асоціюється з агресією.

Термін “*sheep*” (*вівці*) в англійській економіці використовується для опису гравців на фондовій біржі, які мають «стадний інстинкт» і слідуєть

загальним тенденціям, не проводячи власний аналіз ринку, чи призведуть ці рішення до прибутку. Вони зазвичай слідують за модними трендами і роблять інвестиції на підставі загальних переконань, а не фундаментального аналізу. Цей термін використовується для підкреслення тенденції цих гравців бути «вівцями» і слідувати загальній толпі, подібно до того, як вівці слідкують одна за одною. Іншими словами, вони останніми входять на бичачий ринок і занадто пізно виходять з ведмежого ринку.

Термін “*snails pace*” (*темп равлика*) в англійській економіці використовується для опису інвесторів, які задовольняються незначним прибутком від своїх депозитів та рахунків, при цьому не приділяючи достатньо уваги можливостям збільшити їхні прибутки або зберегти вартість своїх грошей через інфляцію. Цей зоонім використовується тут в метафоричному сенсі для підкреслення повільного та безініціативного підходу до фінансового управління, схожого на сповільнене рухання равликів.

Термін “*rabbits*” (*кролики*) в англійській мові, як зазначено, може використовуватися для опису інвесторів, які купують акції на короткий проміжок часу і швидко їх продають. Такі інвестори відзначаються швидкими та частими транзакціями, які нагадують швидкість руху кроликів.

Приведемо приклад використання цього терміну в реченні:

“The securities market is active in the so-called “rabbits”, investors who buy and sell shares several times a day, trying to profit from price changes in a short period of time” [57] / На ринку цінних паперів активно працюють так звані «кролики», інвестори, які купують та продавати акції кілька разів на день, намагаючись здобути прибуток зі змін цін за короткий проміжок часу.

Термін “*tortoises*” (*черепахи*) в англійській економіці використовується для опису інвесторів, які інвестують повільно і стабільно, на відміну від «кроликів», які роблять швидкі та часті транзакції. Цей термін нагадує про повільний, але стійкий рух черепах, які зазвичай подолують великі відстані з мінімальною спешкою. Образ черепахи часто асоціюється з довгостроковими

інвесторами, які ставлять перед собою завдання зберегти свої інвестиції та отримати прибуток на протязі тривалого періоду.

Приклад використання терміну “*tortoise*” в контексті економічної статті:

“Christopher said he could see the economy expanding beyond 2018 if the tortoise economy continues” [58] / Крістофер сказав, що він може побачити зростання економіки після 2018 року, якщо економіка черепахи триватиме.

Метафоризація терміну “*pigs*” в економіці базується на асоціації з животним світом для опису певних аспектів інвестиційного поведінки та фінансових ризиків. У цьому випадку, “*pigs*” (свині) є символом інвесторів, які в даний момент проявляють жадібність та ризиковані дії в надії на миттєвий та великий прибуток. Метафора використовує аналогію з жадібними свинями, які можуть жерти безрозсудно, незалежно від наслідків.

Метафоричне використання терміну “*pigs*” допомагає наголосити на ризиках інвестиційного жадібності та нереалістичних очікувань в контексті фінансових ринків та інвестиційної поведінки.

Термін “*ostriches*” (страуси) в економіці може використовуватися в метафоричному контексті для опису певних аспектів фінансової поведінки або стратегій інвесторів. Ця метафора ґрунтується на спільному стереотипі, що страуси, коли вони зустрічають небезпеку, сховують голову в пісок, щоб уникнути її. У контексті економіки та інвестицій, “*ostriches*” може вказувати на декілька аспектів:

— Ігнорування проблеми або ризику: Якщо інвестори або компанії «приховують голову в пісок», це може означати, що вони ігнорують реальні проблеми або ризики, що може призвести до негативних наслідків.

— Несвідомість або відмова визнати: “*ostriches*” також може вказувати на відмову визнати проблему або несвідомість щодо поточного стану справ або фінансового ринку.

— Відсутність дій або стратегії: Інвестори, які використовують «стратегію страуса», можуть не приймати жодних дій, щоб вирішити фінансові або інвестиційні проблеми, сподіваючись, що проблема сама розчиниться.

Економічний термін “*cash cow*” (*грошова корова*) вже є метафоричним, оскільки сам термін походить від аналогії з тваринним світом, а саме коровами. Проте можна подивитися на подальшу метафоризацію цього терміну, розглядаючи його в інших аспектах або ширшому контексті:

“*Cash cow*” може бути розглянута як центральний елемент у фінансовому екосистемі, і подібно до корови, що надає молоко, цей термін може бути метафорично використаний для опису основного джерела доходу, яке підтримує інші аспекти бізнесу. Термін може бути метафорично використаний для опису фінансового резерву або джерела фінансування, яке живить і підтримує інші проекти чи ініціативи.

Від назв тварин походять метафоричні словосполучення, які позначають економічні явища. Розглянемо приклади вживання таких економічних метафор в мікроконтекстах та особливості їх перекладу українською мовою: – “*a dead cat bounce*” – «стрибок/відскок дохлої кішки», це фраза, яка використовується для опису феномену тимчасового підйому цін на акції або інші фінансові активи, які раніше стрімко падали. Наприклад:

“*Hence, the recovery could turn out to be “a dead cat bounce” – a temporary recovery in a bear market that is followed by a resumption of the downtrend*” [58] / Таким чином, підйом може виявитися так званим «стрибком дохлої кішки» – короткочасним поліпшенням в умовах медвежого ринку, за яким слідує нове падіння.

Тут метафора «мертва кішка» підкреслює тимчасовий та невеликий характер цього підйому, але вказує на те, що він не є стійким.

“If you own a stock that has been sliding and you haven't been able to find a way out, then you can sell on “a dead cat bounce” [58] / При наявності акцій, які втрачають в ціні і за умови, що Ви не змогли знайти інше вирішення, Ви можете їх продати в період «відскоку дохлої кішки».

В даному реченні метафора підкреслює тимчасовий та обмежений характер цього підйому, і в такому контексті інвестор може вирішити здійснити продаж, отримавши кращу ціну, ніж після подальшого падіння цін.

Термін *“black swan event”* (подія чорного лебедя) вже є метафоричним терміном в економіці і фінансах. Він використовується для опису подій, які є рідкісними, непередбачуваними та мають великий вплив на фінансові ринки. Сама метафора «чорного лебедя» походить від ідеї, що всі лебеді в природі білі, і тому поява чорного лебедя вважається надзвичайною та непередбачуваною подією. Поняття ввів Нассім Ніколас Талеб у книзі «Чорний лебідь: вплив надто неймовірного». Наприклад:

“There are many of circumstances, dark swan and otherwise wherever Bitcoins can become a dominant force in the economic industry” [56] / Є багато сценаріїв, чорний лебідь та інші, за яких біткойн може стати домінуючою силою в економіці.

У цьому прикладі термін *“Black swan event”* використовується для опису непередбачуваних та значних подій, які можуть мати серйозний вплив на економіку та фінансові ринки.

Проте також існує аналогія цього терміну: *“Unicorn event”* (подія єдинорога) – ця метафора може використовуватися для опису подій, які є рідкісними та надзвичайно важливими, але також непередбачуваними. Як у прикладі чорного лебедя, поява єдинорога вважається подією, що має велике значення та рідкісна.

“The snake in the tunnel” – «змія в тунелі», система узгоджених валютних курсів між європейськими державами, введена в дію у 1972 р., з метою

обмежити амплітуди коливання валют серед країн, що входили у Співтовариство, по відношенню один до одного.

“An attempt to limit the fluctuations of European currencies, using a snake in the tunnel, faile [57]” / Спроба обмежити коливання європейських валют, використовуючи «змію в тунелі», провалилася.

Або інший аспект в економічному контексті, коли термін може бути використаний для опису ситуації, що все здається нормальним і стабільним, але існує непередбачуваний ризик, який може спричинити серйозні збитки або порушити ринкову стабільність.

Крім того, існують економічні метафоричні терміни, запозичені з інших галузей людської діяльності, причому вони зберігають основне конотативне значення [32].

Терміни *“war hawk”* (воєнний яструб) і *“doves”* (голуби миру) є прикладами метафоричних термінів, які були запозичені з інших сфер діяльності, але зберегли основну конотацію в економічних та політичних контекстах. Вони використовуються для опису підходів до економічної та політичної політики, а також у розмовах про зовнішню політику.

1. *“War Hawk”* (воєнний яструб): Цей термін використовується для опису політиків чи осіб, які прихильні вжиттю агресивних заходів, включаючи війну, в рішеннях щодо міжнародних конфліктів або внутрішніх справ. В економічних контекстах *«воєнні яструби»* можуть виступати за великі витрати на військові цілі чи за жорсткі заходи у сфері торгівлі та економічних санкцій.

2. *“Doves”* (голуби миру): Навпаки, в економічних та політичних контекстах є прихильниками мирних та дипломатичних рішень у розв'язанні конфліктів. В економіці *«голуби»* можуть підтримувати політику стимулювання економіки та дипломатичні зусилля для розв'язання міжнародних торговельних суперечок.

Ці терміни, як і багато інших метафоричних виразів, допомагають учасникам дискусій та аналітикам у розумінні та сприйнятті позицій людей у галузі економіки та політики.

2.3 Способи перекладу зоонімних метафоричних термінів

Як відомо, терміни складають більшу частину нових лексичних одиниць у будь-якій мові, оскільки завжди існує проблема з позначенням того чи іншого поняття явища чи феномена. Переклад, будь яких, галузевих термінів вимагає чіткого знання прийомів, які необхідні застосовувати для передачі змісту оригіналу мовою перекладу. Саме тому, у перекладацькій діяльності виникло таке поняття як перекладацькі трансформації, яке є одним із ключових фактором перекладознавства та теорії перекладу. Питання систематизації перекладацьких трансформацій є актуальне в межах дослідження термінів у сфері економіки і вони найчастіше застосовуватися при перекладі зазначених галузевих термінів.

Переклад зоонімних метафоричних термінів в англійських економічних текстах може бути викликом, але існують різні способи для ефективного перекладу.

Переклад зоонімних метафоричних термінів в економічних текстах може бути завданням, яке вимагає уважності та креативності. П. Ньюмарк виокремив кілька способів, які можуть допомогти ефективно перекласти такі терміни [51]:

1. Збереження метафори (буквальний переклад): Метафора може бути залишена в перекладі, але додається пояснення її значення для читача в цільовій мові.

2. Описовий переклад: В разі, якщо зоонімна метафора незвичайна для української мови або має специфічне значення в контексті економічного тексту, слід включити пояснення, яке розкриває сенс терміну.

3. Контекстуальний переклад: Залежно від контексту тексту, де використовується зоонімна метафора, переклад може вимагати адаптації терміну для відтворення точного значення.

4. Використання еквівалентних фраз: Замість прямого перекладу, можна використовувати еквівалентні фрази або терміни, які відображають схожий зміст, але без зооморфізму. Наприклад, “*lion’s share*” може бути перекладено як «важливий розділ» чи «серйозний внесок».

5. Модуляція: Цей спосіб полягає в тому, щоб використовувати аналогічну метафору або термін у цільовій мові.

Оскільки, в економічних текстах образність також значно ускладнює переклад, перекладачі часто вдаються до описового перекладу. Розглянемо приклад “*eat your own dog food*”, який перекладають як «*користуватися товарами чи послугами, які сам же виробляєш або надаєш*».

“Before my company began eating its own dog food, I noticed that my employees’ grasp on what they were building, marketing and selling wasn’t strong enough” [58] / До того, як моя компанія почала користуватись власними продуктами, які сама ж виготовляє, я помітив, що розуміння моїми співробітниками того, що вони створюють, просувають і продають, було недостатньо сильним.

Описовий переклад «користуватися товарами чи послугами, які сам же виробляєш або надаєш» допомагає зберегти сенс виразу і зрозуміти, що він означає в контексті бізнесу чи економіки.

“That suggests China is “piggybacking” on fears in Taiwanese society, says Chih Hao Yu, the report’s author” [56]. / Це свідчить про те, що Кумай

«використовує чужий успіх за рахунок страхів» в тайванському суспільстві, каже Чі Хао Юй, автор репортажу.

При описовому перекладі терміну *“piggybacking”*, можна використовувати різні фрази, які передають сенс цього терміну. В даному випадку, *“piggybacking”* можна перекласти як *«використання чужого успіху»* або *«виграш на чужих досягненнях»* в економічному контексті. Залежно від контексту тексту, може бути вибрано найбільш підходящий описовий варіант для передачі сенсу українською мовою.

У деяких випадках для збереження конотації та специфічного значення терміну може бути доцільним використовувати буквальний переклад, який зберігає зоонімну метафору. Наведемо приклад:

“In response to a massive UMWA organizing effort in the area, local mining companies forced miners to sign yellow-dog contracts that bound them never to join a union” [57] / У відповідь на масову організаційну діяльність UMWA в цьому районі, місцеві гірничодобувні компанії змусили шахтарів підписати контракти жовтої собаки, які зобов'язували їх ніколи не вступати до профспілки.

У випадку *“yellow dog contract”* буквальний переклад допомагає зберегти особливий сенс цього терміну, що вказує на контракт, де працівник погоджується не вступати до профспілки або страйку. Це дозволяє зберегти конотацію і історичний контекст цього терміну в обох мовах. Однак, важливо відзначити, що буквальний переклад таких термінів може призвести до непорозумінь, оскільки вони використовуються в економіці та фінансах з власними визначеннями, які не відображають дослівний зміст термінів. Рекомендовано використовувати відповідні терміни або вирази, які вже існують в англійській мові, щоб уникнути непорозумінь і виразити потрібні концепції.

Досить продуктивним та частим у використанні є переклад за допомогою модуляції. Наприклад: “*tiger economy*” – «економічні тигри».

“The next identifiable overseas investors were those who made incredible wealth out of the tiger economies” [56] / Наступними закордонними інвесторами, яких можна було б ідентифікувати, були ті, хто заробив неймовірні багатства на економічних тиграх.

«Економічні тигри» є вдалою модуляцією, яка зберігає ідею про швидкий розвиток економіки і додає виразність до тексту. У цьому контексті фраза «хто заробив неймовірні багатства на економічних тиграх» добре передає ідею про іноземних інвесторів, які успішно і прибутково інвестували в цих країнах.

“April’s found them to be almost record-breakingly bearish, which on its own suggests a brightening outlook would wrongfoot many” [56] / За даними квітня, їх настрої виявився практично рекордно ведмежим, що само по собі вказує на те, що покращення перспективи дезорієнтувало б багатьох.

У цьому прикладі, зоонімний термін “*record-breakingly bearish*” (рекордно ведмежий) перекладено методом модуляції, щоб передати ідею негативного настрою або песимізму, і метафору “*brightening outlook would wrongfoot many*” (покращення перспективи дезорієнтувало б багатьох) використовується для передачі ідеї, що позитивні зміни можуть бути несподіваними для багатьох.

При перекладі економічних метафоричних термінів методом транскрибування перекладач повинен надати його пояснення. Наприклад, перекладаючи термін “*roodle*” варто пояснити, що такий термін вживається для опису людини-прихвостень, котра прагне належати до будь-якої владної структури. Наприклад:

“It seems that Sarkozy aims to take Tony Blair’s place, who was dubbed as Bush’s poodle in Europe” [58] / Схоже, що Саркозі прагне посісти місце Тоні Блера, якого в Європі прозвали пуделем Буша.

Чітка передача сенсу і контексту використання терміну “poodle” допомагає читачам зрозуміти, що ця метафора вказує на Тоні Блера як на прямого або підконтрольного союзника Джорджа Буша. Такий підхід забезпечує точність та зрозумілість перекладу.

Термін “a dead cat bounce” – «стрибок/відскок дохлої кішки», в економічній сфері описує тимчасовий підйом акційної ціни після стрімкого падіння, коли ціна здається «повертається до життя», але цей підйом є тимчасовим та непродовжним. Наприклад:

“Hence, the recovery could turn out to be “a dead cat bounce” – a temporary recovery in a bear market that is followed by a resumption of the downtrend” [56] / Таким чином, підйом може виявитися так званим «стрибком дохлої кішки» – короткочасним поліпшенням в умовах медвежого ринку, за яким слідує нове падіння.

“If you own a stock that has been sliding and you haven't been able to find a way out, then you can sell on “a dead cat bounce” [58]”. – При наявності акцій, які втрачають в ціні і за умови, що Ви не змогли знайти інше вирішення, Ви можете їх продати в період «відскоку дохлої кішки».

«Стрибок мертвої кішки», цей переклад вірно передає образність та метафоричний характер терміну. Важливо зберегти цю метафору в перекладі, оскільки вона надає важливого контекстуального значення щодо тимчасового та обмеженого характеру підйому ціни. Лінгвісти досі не віднайшли аналог терміну в українській мові, тому перекладаємо його методом транскрибування.

Термін підгрупи, що описує поведінку тварин “animal spirits” – «тваринні інстинкти», «стадний інстинкт», введений Джоном Мейнардом

Кейнсом у 1936 році. Позначає базовий інстинкт людей слідувати за натовпом без раціоналістичного аналізу і проявляється на фондовому ринку. Зоонімна метафора в економічному дискурсі «*Dogs of the Dow*» – «Собаки Доу» означає, інвестиційну стратегію купівлі акцій слабких компаній і отримання прибутку від їхніх дивідендів, винайдена Майклом О'Хіггінсом.

“Mutual funds that hold “Dogs of the Dow” stocks can be used as a part of a diversified portfolio” [56] / Суть в тому, що спільні фонди, які утримують «собак Доу», можуть використовуватися як частина диверсифікованого портфеля.

Також не менш важливий метод – контекстуальний переклад. Залежно від контексту тексту, де використовується зоонімна метафора, переклад може вимагати адаптації терміну для відтворення точного значення. Візьмемо наприклад, термін “*dovish*” в економічних текстах може бути перекладений різними способами, залежно від контексту та мети перекладу.

Якщо “*dovish*” вказує на ставлення до грошової політики, яке спрямоване на підтримку економічного зростання та низьку інфляцію, то можна використовувати переклад "голубячий" в залежності від контексту.

Якщо “*dovish*” описує позитивний настрій чи ставлення до ринку, то можна використовувати переклад «позитивний» або «сприятливий для економічного зростання».

Якщо “*dovish*” вказує на покладальну та менш агресивну грошову політику, можна використовувати переклад «м'який».

Вибір перекладу “*dovish*” в контексті буде залежати від того, як саме термін використовується в конкретному реченні чи абзаці тексту, та від його змісту у даному контексті.

Методом суцільної вибірки та на основі кількісного аналізу було виявлено, що зоонімні метафори мають декілька найпродуктивніших методів перекладу. Результати аналізу відтворен на рис. 2.2.

Рисунок 2.2 – Способи перекладу зоонімних метафоричних термінів в економічних текстах

Отже, найчастіше використовується прямий або дослівний переклад (28.7%), оскільки багато економічних метафоричних термінів є усталеними і потребують збереження зоонімного образу; поширеним є також прийом еквівалентного перекладу (23.5%); модуляція також широко застосовується при перекладі (19.6%); описовий переклад без зооморфізму використовується рідше (18.3%), коли прямий переклад може бути незрозумілим; контекстуальний переклад застосовується у 9.9%.

Вибір конкретного способу перекладу повинен враховувати рівень вільності, який може бути дозволений в перекладі, а також культурні особливості та специфіку тексту.

Загалом, вибір способу перекладу зоонімних метафоричних термінів в економічних текстах повинен базуватися на бажаному рівні виразності, зрозумілості в цільовій мові, враховувати рівень вільності, який може бути дозволений в перекладі, а також культурні особливості та контекстуальність тексту.

Висновки до розділу 2

1. Проаналізувавши лексичний склад економічних термінів, доцільно виділити вісім ЛСГ у межах лексико-семантичної групи (ЛСГ) «тваринний світ»: 1) дикі тварини; 2) свійські тварини; 3) вимерлі тварини та антропоморфні істоти; 4) птахи; 5) земноводні та риби; 6) комахи; 7) частини тіла та поведінка тварин; 8) поводження з тваринами та місцями їхнього проживання.

2. Найбільшу частку 29,3% становлять зоометафори, пов'язані з назвами диких тварин (*bulls, bears, sharks*). Це пояснюється тим, що вони яскраво відображають конкурентні відносини на ринку. Досить поширеними є терміни-зооніми стосовно домашніх тварин 22,6%, які, як правило, уособлюють пасивних гравців ринку. Значну частку 21,7% займають метафори, пов'язані з назвами домашніх і диких птахів. Назви риб, птахів та земноводних не є дуже поширеними в економічній термінології – 9%, порівняно з іншими тваринами. Менш поширеними є образи комах 5,3%. Поодинокі випадки метафор з частинами тіла тварин трапляються лише 4,4%, але в цілому вони не є типовими для економічної термінології.

3. В українському перекладі такі зоонімні метафори можуть вимагати спеціального уваги та ретельного підбору еквівалентів, оскільки не завжди існують прямі аналоги в українській мові. Перекладачам слід враховувати культурні, історичні та лінгвістичні особливості мови при відтворенні таких метафор.

4. Методом суцільної вибірки та на основі кількісного аналізу було виявлено, що зоонімні метафори мають декілька найпродуктивніших методів перекладу. Найчастіше використовується прямий або дослівний переклад

(28.7%), оскільки багато економічних метафоричних термінів є усталеними і потребують збереження зоонімного образу; поширеним є також прийом еквівалентного перекладу (23.5%); модуляція також широко застосовується при перекладі (19.6%); описовий переклад без зооморфізму використовується рідше (18.3%), коли прямий переклад може бути незрозумілим; контекстуальний переклад застосовується у 9.9%.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Зоонімна метафора є важливим засобом утворення нових економічних термінів за допомогою знаків мовної системи. Вона постає продуктивним способом мовного освоєння нового у позамовній діяльності і є закономірним явищем, якому належить важлива роль у формуванні економічної термінології.

2. Лінгвісти по-різному класифікують метафори. В основі розглянутих нами класифікацій лежать модель творення, наявність чітких аналогій, джерело творення, збереження образності у мові перекладу та їх морфологічні характеристики. Основними сферами запозичення термінів є життя та побут людини, частини людського тіла, флора та фауна.

3. Проаналізувавши лексичний склад економічних термінів, доцільно виділити вісім ЛСГ у межах лексико-семантичної групи (ЛСГ) «тваринний світ»: 1) дикі тварини; 2) свійські тварини; 3) вимерлі тварини та антропоморфні істоти; 4) птахи; 5) земноводні та риби; 6) комахи; 7) частини тіла та поведінка тварин; 8) поводження з тваринами та місцями їхнього проживання. Найбільшу частку 29,3% становлять зоометафори, пов'язані з назвами диких ссавців (*bulls, bears, sharks*).

4. Методом суцільної вибірки та на основі кількісного аналізу було виявлено, що зоонімні метафори мають декілька найпродуктивніших методів перекладу. Найчастіше використовується прямий або дослівний переклад (28.7%), оскільки багато економічних метафоричних термінів є усталеними і потребують збереження зоонімного образу; поширеним є також прийом еквівалентного перекладу (23.5%); модуляція також широко застосовується при перекладі (19.6%); описовий переклад без зооморфізму використовується рідше (18.3%), коли прямий переклад може бути незрозумілим; контекстуальний переклад застосовується у 9.9%.

5. Результати роботи можуть сприяти подальшому розширенню і поглибленню досліджень з вивчення метафоризації різних предметних областей економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акоп'янц Н. Метафоризація англомовної економічної терміносистеми та особливості її перекладу українською мовою. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Т. 1, № 57. С. 149–155.
2. Арістотель. Поетика. Риторика. Київ: Азбука, 2000. С. 110–119.
3. Бережна М. Переклад стилістичних засобів у статтях з економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 43. Т. 5. С. 8–12.
4. Бідасюк Н. Переклад заголовків наукових статей англійською мовою. *Банківська справа*. 2020. № 2. С. 58–74.
5. Бондаренко К. Л., Бондаренко О. С. Зіставна лексикологія (гендерний та соціолінгвістичний аспекти) . Вінниця : Нова Книга, 2011. 168 с.
6. Дядюра Г. М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2001. 17 с.
7. Зозуля І. Критерії розмежування фразових і основних дієслів у сучасній англійській мові. *Вісник Донецького національного університету. Серія Б «Гуманітарні науки»*. 2015. № 1–2. С. 116–120
8. Єнікеева С. М. Синергетичні аспекти семантичної деривації (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2007. № 32. С. 140–144.
9. Карабан В. І. Переклад англійської наукової технічної літератури. Ч.1 : Граматичні труднощі. Вінниця : Нова Книга, 2001. 272 с.
10. Ковалик Н., Зайшла Н., Тимочко Л. Англійська мова основ міжнародної економіки. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 480 с.
11. Колесникова Л. Л. Теоретичні аспекти дослідження метафори. *Збірник наукових праць «Лінгвістика»*. 2019. №2. С. 138–149.

12. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. Київ : Академія, 2006. 424 с.
13. Кричевська Л. А. Особливості перекладу концептуальної метафори у кліше англomовного наукового тексту. *Наукові записки. Серія Філологічна*. 2013. №36. С. 326–328.
14. Кузнєцова І.В. Конспект лекцій з курсу «Термінологія» для студентів 4 курсу спеціальності «Переклад» для усіх форм навчання». Ч. 1. Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. 86 с.
15. Кузнєцова І. В., Приходько Є. С. Особливості перекладу метафор-неологізмів у текстах англomовної преси. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2018. Вип. 3. С. 117-121.
16. Кузнєцов М. Структура та особливості перекладу деяких англійських двокомпонентних термінологічних сполучень українською мовою. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 95 (1). С. 408-410.
17. Куньч З. Й. Образність мовлення як ознака культури мови (на прикладі метафори). *Український смисл: науковий збірник*. Дніпро: Ліра, 2018. С. 14–22.
18. Лапшина М. Н. Англійська метафора в когнітивному аспекті (на матеріалі зооморфізму новоанглійського періоду). *Діахронічна германістика*. 1997. С. 25–45.
19. Лобода В. А. Особливості інтернет-вокабуляру в англomовному інтернет-дискурсі. *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю*. Вінниця, 2020. С. 157–161. URL: http://10.0.2.150/docs/Zbirnyky_konferents/2020/Aktualni%20problemy%203%20zhovtnia%202020.pdf.

20. Ляшкова І. І., Голікова О. М. Метафора як засіб втілення наукового знання в англійській мові та проблема еквівалентності перекладу на українську. *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 67–70.

21. Моцна Л. С. Когнітивна основа утворення і функціонування мистецтвознавчих термінів-метафор. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Збірник наукових праць Хмельницького Національного Університету*. 2019. Вип. 15. С. 52–58.

22. Нечипоренко В. О., Демченко О. П. Лексико-семантичні особливості термінології в системі мови. *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю*. Вінниця, 2018. С. 39–41.

23. Панасюк А.О. Метафора в англійській економічній термінології: теоретичний аспект. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип.178. С. 120–126.

24. Панасюк А.О. Зоонімні метафоричні одиниці англomовної економічної термінології. *Світоглядні трансформації особистості студента ЗВО: історико-філософські, соціально-правові, мовознавчі та здоров'яформуючі аспекти*. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. С. 84–86.

25. Панасюк А.О. Лексико-семантична дистрибуція зоонімних метафор в англійській економічній термінології (на матеріалі “The Guardian”, “The Times”, “The Daily Telegraph”). *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Ч 2. С. 56-60.

26. Прутська О. Забезпечення якості перекладу економічної термінології з англійської мови українською. *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю*. Вінниця, 2021. Ч. 2. С. 161–169. URL: http://10.0.2.150/docs/Zbirnyky_konferents/2021/4.10.21%202.pdf.

27. Рибенок В. В. Зооморфні терміни-метафори в англійській економічній термінології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 58. С. 174–177.

28. Розум А. П. English for economists. Київ: КНТЕУ, 2014. 312 с.

29. Слободянюк А. А. Метафоризація в англійській мові. *Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Іноземні мови у вищому навчальному закладі: теоретичні засади та прикладні аспекти»*. Вінниця, 8 квітня 2011 р. Вінниця : ВДПУ, 2011. С. 119–121.

30. Сучасний англо-український, українсько-англійський словник з граматиною : 50 000 слів. Сімферополь: Таврида, 2005. 544 с.

31. Терещенко Л. Екстралінгвальні фактори утворення нових слів у сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю*. Вінниця, 2021. Ч. 1. С. 73–76. URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2021/05102021/5/6.pdf>

32. Тимошук Н. Переклад англійських економічних термінів українською мовою. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2018. Вип. XV. С. 108–113.

33. Тимошенко Т. В. Метафори в іноземній мові. *Наукові записки : збірник наукових праць*. Кіровоград, 2007. Вип. 8. С. 64–67.

34. Ткачук Т. І. Лексичні прийоми перекладу економічної терміносистеми. *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник*

матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця, 2016. С. 15–20.

35. Фулей Т. Legitimate expectations: труднощі перекладу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 190–202.

36. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Пенькова І. О., Ярощук І. П. Переклад англомовної економічної літератури. Економіка США: загальні принципи : книга для викладача. Вінниця : Нова Книга, 2010. 144 с.

37. Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Шматко І. В. Сучасний англо-український українсько-англійський словник = Modern English-Ukrainian Ukrainian-English dictionary : понад 100 000 слів і словосполучень. Київ : Арій, 2018. 544 с.

38. Хрін І. В. Метафора в англійській мові. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. №182. С. 22–24

39. Black M. Models and metaphors : monograph. N. Y. : Routledge, 1962. 325 p.

40. Carston R. Thoughts and utterances: The pragmatics of explicit communication. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 2002. 234 p.

41. Davidson D. What Metaphors Mean. *Critical Inquiry*. 1978. No. 5. P. 31–47.

42. Gibbs R. When is Metaphor? The idea of understanding in the theories of metaphor. London, 1992. 212 p.

43. Henderson W. Metaphor in Economics. *Economies*. 1982. Vol. 18. P. 147-153.

44. McCloskey D. N. The rhetoric of economics. *Journal of economic literature*. 1983. Vol. 21(2). P. 481-517.

45. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor. *Metaphor and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.

46. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.

47. MacCormac E. R. A Cognitive Theory of Metaphor. London, 1985. 254 p.
48. Mason M. How language makes economics possible. Paper presented at the Rhetoric and Economics Seminar, Birmingham (UK), 1991. 342 p.
49. Mao R., Li X., Ge M., Cambria E. MetaPro: A computational metaphor processing model for text pre-processing. *Information Fusion*. 2022. Vol. 86-87. P. 30–43.
50. Napari A., Özcan R., Khan A. I. The language of sustainability: Exploring the implications of metaphors on environmental action and finance. *Applied Ecology and Environmental Research*. 2023. Vol. 21(5). P. 4653-4675.
51. Newmark P. Approaches to Translation. Oxford : Prentice Hall, 1981. 200 p.
52. Reijnierse W. G., Burgers C., Krennmayr T., Steen G. J. DMIP: A method for identifying potentially deliberate metaphor in language use. *Corpus Pragmatics*. 2018. Vol. 2. P. 129-147.
53. Ricoeur P. La métaphore vive. Paris: Edition du Seuil, 1975. 272 p.
54. Semino E. *Metaphor in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 746 p.
55. Stefanowitsch A. The function of metaphor. *International Journal of Corpus Linguistics*. 2015. №10. P. 161–198.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

56. The Times. URL: <https://www.thetimes.co.uk>
57. The Gurdian. URL: <https://www.theguardian.com/europe>
58. Telegraph. URL: <https://www.telegraph.co.uk>